

PARS SECUNDA

DE

PERTINENTIBUS AD JUDICIUM.

INFORMATIO PRIMA

De Propositione.

ARTICULUS PRIMUS

De Naturâ Propositionis.

CONCLUSIO I. Essentialis definitio
Propositionis est, quod sit *Oratio enun-*
tians unum de alio.

Explicatur : *Oratio* ponitur pro genere, cæteræ particulæ pro differentiâ, definitio enim & divisio nihil enunciant, quia carent copulâ. Discursus verò unum quidem infert *ex alio*, scilicet consequens ex antecedente, non tamen unum enunciat *de alio*, ratione sui, sed ratione propositionum, quibus constat. Quod illa definitio sit *essentialis*, patet, quia enunciare unum de alio est essentia propositionis, & ei priùs convenit, quam significare verum vel falsum.

Advertendum autem, quo Enunciare 2

E

unum

unum de alio dupliciter intelligi possit, Imò, pro affirmatione vel negatione prædicati de subiecto, & sic enunciare convenit propositioni categoricæ, 2dò, pro iudicio de connexionione vel non connexionione partium, qualescunque illæ sint, sive termini, sive propositiones, & hoc modo enunciare etiam convenit propositioni hypotheticæ.

- 3 **CONCLUSIO II.** Definitio descriptiva Propositionis est, quod sit *oratio verum vel falsum significans.*

Explicatur: *Oratio* iterum ponitur pro genere, *verum vel falsum significans* pro differentiâ, significare verum est significare rem *ut in se est*, ut: *nix est alba*, significare falsum est significare rem *aliter ac in se est*, ut: *nix est nigra*, unde natum est axioma: *ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera vel falsa.* Hanc definitionem esse descriptivam, manifestum est, quia datur per proprietates.

- 4 Dices Imò. Secunda definitio propositionis convenit alteri à definito, ergo non est bona. P. ant. alterum à definito est definitio, sed secunda definitio propositionis etiam convenit definitioni, ergo. P. min. *animal rationale*, quæ est definitio hominis, etiam est oratio verum significans, ergo. Deinde, hæc vox: *verum* significat

veritatem, & tamen non est propositio, ergo.

R. ad prob. min. dist. ant. animal rationale est oratio verum significans *apprehensivè*, C. significans *judicativè* N. ant. definitio quidem significat verum *apprehensivè*, quia est actus simplicis apprehensionis explicans naturam rei sicut est, non tamen significat verum *judicativè*, quia non exigit copulam ad explicandam rei naturam.

Ad additum R. vox *verum* significat veritatem *signatè*. C. ant. *exercitè* N. ant.

Dices 2dò. Illa definitio non est bona, 5 quæ traditur per opposita, sed secunda definitio propositionis traditur per opposita, ergo, Maj. patet, definitio enim debet explicare naturam rei, opposita autem eidem rei convenire non possunt, P. min. secunda definitio propositionis datur per verum & falsum, sed verum & falsum sunt opposita, ergo.

R. dist Maj. illa definitio non est bona, quæ traditur per opposita, copulativè sumpta C. Maj. per opposita *divisivè* sumpta N. Maj. sed secunda definitio propositionis datur per opposita *divisivè* sumpta C. min. per opposita *copulativè* sumpta N. min. propositio

tio non definitur oratio verum & falsum significans, sed verum *vel* falsum, ita ut propositio *in communi* & signate sumpta sit indifferens, an sit vera *vel* falsa, propositio autem *in particulari*, & exercitè sumpta (cæteris paribus) alia sit *determinatè* vera, alia *determinatè* falsa.

ARTICULUS SECUNDUS

De Divisionibus Propositionis.

6 **I**N propositione quatuor potissimùm occurrunt consideranda, Primo *substantia*, quæ apud S. Thom. *Op.* 48. *de enunc. c.* 6. est unio partium, 2dò *Materia*, vel *remota* & sunt termini, vel *proxima*, & est convenientia vel disconvenientia terminorum, antecedens ipsam unionem, 3tò. *Qualitas*, quæ est affirmatio vel negatio, 4tò. *Quantitas*, quæ est extensio subjecti ad plura vel pauciora. Secundùm hæc quatuor etiam propositio quadrisariam dividitur.

7 **CONCLUSIO I.** *Propositio secundùm Substantiam* dividitur in *Categoricam*, & *Hypotheticam*.

Declaratur. *Propositio Categorica* vel simplex est, quæ *constat* *subjecto* & *predicato*, *velut* *partibus principalibus unica copula principali*, ac *verbali unitis*, ut: *virtus est laudanda*.

Pro-

Propositio Hypothesica vel composita est, quæ constat duabus propositionibus categoricis velut partibus principalibus unione adverbiali unitis, ut: *si sol lucet, dies est.* Dupliciter ergo distinguitur propositio categorica ab hypothetica, Primò, *ex parte extremorum*, quia extrema propositionis categoricæ immediata sunt *termini*, extrema propositionis hypotheticæ immediata sunt *propositiones*. 2dò *ex parte copulæ*, quia copula in propositione categoricâ est *verbalis*, in hypotheticâ *adverbialis*.

Dices, Omnis propositio est composita, 8 ergo non datur propositio simplex vel categorica, P. ant. *omnis propositio componitur ex subiecto, & prædicato, mediante copulâ, ergo.*

R. dist. ant. *omnis propositio est composita vel categoricè, vel hypotheticè* C ant. *omnis propositio est composita hypotheticè* N. ant. *Propositio categorica est composita categoricè, sive ex terminis. Propositio hypothetica est composita hypotheticè, sive ex propositionibus. Circa propositionem categoricam.*

Advertendum primò. Quod propositio 9 adhuc maneat simplex, licet subiectum vel prædicatum sit oratio, aut integra propositio, unde hæ propositiones sunt categoricæ:

Imperator Romanorum est defensor Ecclesie. Homo, qui est deditus inertia, est laude indignus. Petrus studet, est propositio.

IO 2do. Quod copula *verbalis*, sive expressa per verbum *sum*, sit duplex, alia Principalis vel *Connexionis*, alia minus principalis, vel *implicationis*, Copula *principalis* est illa, quæ unit vel connectit prædicatum subjecto, & vocatur principalis, quia penes illam principaliter attenditur, an propositio sit affirmativa vel negativa, vera vel falsa. Copula *minus principalis* est illa, quæ non unit prædicatum subjecto, sed potius se tenet ex parte unius extremi tantum, & hinc dicitur copula *implicationis*, v. g. in hac propositione: *Petrus, quia est Logicus, est diligens*, pro copula principali habetur *ly: est*, positum ante *ly diligens*, pro copula vero minus principali, accipitur *ly est*, positum post relativum. Signum copulæ minus principalis est, si illâ omisâ stet adhuc propositio, sic in dato exemplo manet eadem propositio, licet dicas. *Petrus logicus est diligens.*

II 3tio. Propositio categorica dicitur *de secundo adjacente*, quando prædicatum propositionis ponitur *implicitè*, ut: *Petrus currit*. Dicitur *de tertio adjacente*, quando subjectum, prædicatum, & quando ponuntur *explicitè*, ut: *Petrus est Doctus*. Dicitur

de verbo adjectivo . quando solum verbum ponitur , ut : *vesperascit*.

CONCLUSIO II. *Propositio secundum 12*
Materiam (proximam) 3plex est , alia est in materiâ *necessariâ* , alia in materiâ *impossibili* , & alia in materiâ *contingente*.

Declaratur. *Propositio* in materiâ *necessariâ* vel naturali est , *cujus prædicatum necessario convenit* subjecto , ut : *homo est animal*.

Propositio in materiâ *impossibili* est , *cujus prædicatum absolutè repugnat* subjecto , ut : *homo est lapis*.

Propositio in materiâ *contingente* est , *cujus prædicatum contingenter vel accidentaliter convenit* subjecto , ut : *homo est albus*.
 ubi.

Advertendum imò. *Quod manente eodem 13*
subjecto & prædicato , semper maneat eadem materia propositionis , licet ipsa propositio mutetur penes affirmationem vel negationem , veritatem vel falsitatem , universalitatem vel particularitatem , unde , sive dicas : *homo est animal* , sive : *homo non est animal* , utraque propositio est in materiâ *necessariâ*.

2. Aliud est : *propositionem esse necessariam* , & aliud : *esse in materiâ necessariâ*.
Propositio necessaria est necessario vera , li-

cet termini non habeant convenientiam necessariam. Propositio in materiâ necessariâ est, in quâ termini habent necessariam convenientiam, unde hæc propositio: *homo non est animal*, est in materiâ necessariâ, non tamen est propositio necessaria, vel necessariò vera, sed impossibilis. Eodem modo discurrendum est de propositione *impossibili* & in *materiâ impossibili*. Propositio impossibilis est *impossibiliter vera*. Propositio in materiâ impossibili est, in quâ termini invicem absolute repugnant, unde hæc propositio: *homo non est lapis*, est propositio necessaria, sed in materiâ impossibili. Ex quibus:

- 15 Sequitur 1mò, quod ad cognoscendum, in quâ materiâ sit propositio, *unicè* attendenda sit terminorum habitudo, id est, vel connexio vel repugnantia.

Sequitur 2dò, quod omnis propositio affirmativa in materiâ necessariâ sit etiam necessaria, & vera, ut: *homo est animal*, omnis verò propositio negativa in materiâ necessariâ, sit impossibilis, & falsa, ut: *homo non est animal*.

Sequitur 3tiò, quod omnis propositio affirmativa in materia impossibili sit etiam impossibilis, & falsa, ut: *homo est lapis*, omnis verò propositio negativa, in materia impossibili sit necessaria & vera, ut: *homo non est lapis*.

Sequitur 4°, quod omnis propositio tam affirmativa, quam negativa in materia contingente semper sit, & maneat contingens, ut: *homo est Doctus.*

CONCLUSIO III. Propositio *secun-* 16
dum Qualitatem dividitur in *Affirmativam*,
& *Negativam*.

Declaratur. Propositio affirmativa est, cujus copula NB. *principalis caret negatione*, ut: *justitia est virtus.* Propositio negativa est cujus copula *principalis affecta est negatione*, vel *formaliter*, ut: *audacia non est virtus*, vel *equivalemter*, ut: *nullum vitium est virtus.*

Dictum est, *cujus copula NB. principalis*, &c. Quia negatio apposita copulae minus principali, non facit propositionem negativam, unde haec est propositio affirmativa: *Petrus, qui non est doctus, est piger.* Praeterea

Advertendum primò, si particula: *non*, 17
neganter sumpta saepius repetatur in propositione, tenenda est regula illa: *paritas negationem affirmat, imparitas negat*, id est, si negationes sint pares, propositio est affirmativa. Si negationes sint impares, propositio est negativa.

2do. Ad cognoscendum. An propositio af- 18
firmativa sit; an negativa, non est attendendum ad *ly non*, cadens supra terminos, eosque infinitans, sed tantum ad negationem *imme-*

diatè antepositam vel signis logicis, vel copulæ, undæ hæc propositio: *nullus homo on est animal*, est affirmativa, hæc vero, *Nonnullus homo non est animal*, est negativa, V. infra dicta dicenda de *Æquipollentia*.

19 3to. Nomina negativa, ut: *impius, indoctus*, & similia, non faciunt propositionem negativam, licet enim hæc duæ propositiones: *Petrus est impius, & Petrus non est pius*, conveniant quoad rem & materialiter, differunt tamen formaliter, & penes modum enunciandi.

20 4to. Si in aliqua propositione adest duplex copula verbalis principalis, ut: *Petrus est, & non fuit doctus*, tunc illa propositio dicenda est virtualiter duplex, ideoque ad discernendam affirmationem vel negationem resolvi debet in duas categoricas, dicendo: *Petrus est Doctus, & Petrus non fuit doctus*, & tum facilimè discernitur, quod prima categorica sit affirmativa, secunda verò sit negativa.

21 CONCLUSIO IV. Propositio secundum Quantitatem dividitur in Universalem, Particularem, Singularem, & Indefinitam.

Declaratur: Propositio Universalis est, cujus termino communi præponitur signum universale, vel affirmativum, quale est:

omnis,

omnis, vel negativum, quale est: *nullus*, v. g. *Omnis homo est risibilis*, *nullus homo est intractabilis*.

Propositio Particularis est, cujus termino, alias *communi*, præponitur signum *particulare*; vel affirmativum, ut: *quidam aliquis*, vel negativum, ut: *quidam non*, *aliquis non*, v. g. *Aliquis homo est justus*, *aliquis homo non est justus*.

Propositio Singularis est, cujus termino, alias *communi*, præponitur pronomen *demonstrativum*, ut: *hic homo est doctus*. Ad propositionem singularem reducitur illa, quæ pro subjecto habet terminum singularem determinatum, ut: *Aristoteles est Philosophus*.

Propositio Indefinita est, cujus termino *communi nullum* præponitur signum, ut: *arbor est fecunda*.

Advertendum imò. Quod ad cognoscendam quantitatem propositionis attendendum sit *solum subjectum*, ita ut propositio sit universalis, si subjectum sit affectum signo universalis, licet prædicatum afficiatur signo particulari v. g. *Omnis homo est aliquod animal*, similiter hæc propositio: *Franciscus est omnis homo*, est singularis, licet prædicatum sit affectum signo universalis.

2dò. Si in aliquâ propositione sint duo diver-

sa signa, eaque *ambo in recto*, ut: *omnis homo*, & *aliquis homo est animal*, propositio dicenda est *virtualiter*, duplex, & resolvenda hoc modo: *omnis homo est animal*, & *aliquis homo est animal*, quarum 1ª est universalis, 2ª particularis. Si vero unum signum sit *in recto*, aliud *in obliquo*, tunc quantitas propositionis sumi debet penes signum *in recto* positum, unde hæc propositio est universalis: *Omnes sensus alicujus hominis sunt perturbati*.

24 3^oid. Circa propositionem indefinitam observanda sunt hæc axiomata Dialecticorum.

1. *Propositio Indefinita affirmativa in materiâ necessariâ æquivalet universali*, sic hæc propositio: *homo est animal*, æquivalet huic universali: *omnis homo est animal*. Intelligenda est hæc regula de propositionibus *directis*, quia in *indirectis* non tenet, hæc enim propositio: *animal est homo*, non æquivalet universali, sed particulari: *aliquod animal est homo*.

2. *Propositio Indefinita negativa in materiâ impossibili æquivalet universali*, sic hæc propositio: *homo non est lapis*, æquivalet huic: *nullus homo est lapis*.

3. *Propositio Indefinita, quæ est de fide, æquivalet universali*, sic hæc propositio:
homo

homo moriens in gratiâ salvabitur, æquivalet huic; omnis homo moriens in gratiâ salvabitur.

4. *Propositiones doctrinales (quæ velut principia vel conclusiones traduntur ab aliquâ scientiâ) æquivalent universalibus; tale est illud Medicum: vulnus circulare est difficile curatu, id est, omne vulnus circulare, &c. Item illud Theologicum: fur est obligatus ad restituendum, id est, omnis fur, &c. & illud Juridicum: homo gravis furti reus est suspendendus, id est, omnis homo gravis furti reus, &c.*

5. *Propositio Indefinita in materiâ contingente æquivalet particulari, sic hæc propositio: homo est albus, æquivalet huic: aliquis homo est albus.*

Colliges ex dictis, quomodo respondeas ²⁵ interrogatus de propositione. Imò, si quærat, *quæ est propositio?* Resp. *Categorica, vel Hypothesica, Qualis? est affirmativa, vel negativa. Quanta est universalis, particularis, singularis, vel indefinita.*

Quæres, Nunquid supersint utiles aliæ ²⁶ divisiones propositionis?

R. Supersunt sequentes, quas juvat breviter annotari.

Imo dividitur in *Identicam & Formalem,*
Pro-

Propositio Identica est, in quâ prædicatum est *omnino idem* cum subjecto, ut : *gladius est ensis*. Propositio Formalis est, cujus prædicatum vel *realiter* vel saltem *ratione distinguitur* à subjecto, ut : *homo est animal*.

27 2dò dividitur in *Directam* & *Indirectam*, Propositio Directa est, in quâ *superius* prædicatur de *inferiore*, ut : *homo est animal*. Propositio indirecta est, in quâ *inferius* prædicatur de *superiore*, ut : *animal est homo*.

28 3iò dividitur in *Absolutam*, & *Modalem*, Propositio Absoluta est, quæ aliquid absolute & *sine addito* enunciat, ut : *homo est risibilis*, Propositio Modalis est, quæ prædicatum enunciat de subjecto sub certo *modo modificante* ipsam *unionem* extremorum, ut : *homo necessario est rationalis*, tales particulae modificantes sunt quatuor comprehensæ his verbis :

Omnis Necessè valet, *Impossibile* Nullus,
Possibile Quidam, *Quidam non* *Possibile non*,
 id est, Necessè est modus *universalis affirmativus*, & æquivalet ly: *omnis*. *Impossibile*, est modus *universalis negativus*, & æquivalet ly: *nullus*. *Possibile* est modus *particularis affirmativus*, & æquivalet ly: *quidam*, vel *aliquis*. *Possibile non*, est modus *particularis negativus*, & æquivalet ly
 qui-

quidam non, vel *aliquis non*. E quibus facile erit cognoscere, quantitatem, & qualitatem propositionum modalium.

Si petas. Unde sumatur veritas & falsitas propositionum modalium.

℞ Desumi debet penes *modum*; non penes *dictum*. Per *modum* intelligitur particula modalis. Per *dictum* intelliguntur ceteræ partes propositionis. Tunc ergo propositio modalis est vera, quando *modus* cum veritate convenit dicto, licet *dictum* sit falsum, v. g. hæc modalis: *hominem esse lapidem est impossibile*, est vera, licet *dictum*: *hominem esse lapidem*, sit falsum. Tunc autem Propositio modalis est falsa, quando *modus* cum veritate dicto non convenit, v. g. hæc modalis: *equum esse irrationalem est contingens*, est falsa, licet *dictum*: *equum esse irrationalem*, sit verum.

Advertendum insuper (quod sæpe in 30 Philosophiâ tangitur) Propositionem modalem aliam esse *Compositam*, quæ facit sensum compositum, aliam esse *Divisam*, quæ facit sensum divisum. Sensus Compositus tunc fit, quando significatur posse simul coexistere actum vel formam unius termini cum actu alterius, ut: *cæcum videre est possibile*, cuius sensus est; potest conjungi actus visionis cum actuali cæcitate. Sensus divisus tunc fit, quando

quanto significatur, quod forma vel actus prædicati possit convenire subjecto, non tamen dum actu habet formam oppositam, & simul cum illâ, sed tantum successivè, ut: *cæcus possibiliter videt*, cujus sensus est, qui jam est cæcus, habet potentiam ad visionem, non tamen actu videbit, nisi recedente cæcitate. Spectato tamen communi modo loquendi, multum dependet ab *intentione proferentis*, an tales propositiones intelligendæ sint in sensu Composito; an in Diviso.

Cætera de propositione modali plus habent obliquitatis; quàm utilitatis, consultiò prætermittenda.

- 3ⁱ 4to. Propositio dividitur in *Exceptivam*, *Exclusivam*, & *Reduplicativam*, Propositio Exceptiva est, quæ continet particulam exceptivam: *præter*, ut: *omnes Apostoli sunt sancti præter Judam*, id est, *excepto Judâ*. Propositio Exclusiva est, quæ continet particulam exclusivam: *tantum*, vel *solum*, ut, *tantum fides Catholica est vera*, quam sic expones: *fides Catholica est vera, & nulla alia fides est vera*. Propositio Reduplicativa est, quæ continet particulam reduplicativam, *quatenus*, in *quantum*, vel similem, ut: *homo quatenus rationalis, est risibilis*, V. de Ampliat, à N 51.

ARTICULUS TERTIUS

De Propositione Hypotheticâ

Sicut ad propositionem categoricam re-32.
 quiritur copula *verbalis*, quæ est verbum
Sum, sic ad propositionem Hypotheticam
 (cujus definitio supra data est) requiritur
 copula *adverbialis*, una scilicet ex his parti-
 culis; *Et, Vel, Si, Ergo, Quia*, penes quas par-
 ticulas etiam cognoscitur, quotuplex sit
 propositio Hypothetica.

CONCLUSIO. Propositio Hypothe-33.
 tica dividitur in *Copulativam, Disjunctivam,*
Conditionalem, Rationalem, & Causalem.

Declaratur. Propositio Hypothetica Co-
 pulativa est, cujus partes principales uniu-
 untur conjunctione *Copulativâ* v. g. *Plato docet,*
Et Aristoteles audit.

Disjunctiva est, cujus partes principales
 uniuuntur conjunctione *Disjunctivâ*, v. g. *dies*
est, VEL nox est.

Conditionalis est, cujus partes principa-
 les uniuuntur conjunctione *Conditionali*, v. g.
SI sol luceat, dies est.

Rationalis est, cujus partes principales
 uniuuntur conjunctione *Rationali*, v. g. *Sol*
ortus est, ERGO dies est.

Causalis est, cujus partes principales uni-
 untur conjunctione *Causali*, v. g. *QUIA sol*
ortus est, dies est.

34 Quæres imò. Quæ conditiones requirantur ad *veritatem vel falsitatem* propositionis Hypotheticæ ?

R. imò. Ad *veritatem* propositionis *Copulativæ* requiritur, ut utraque categorica sit vera. Ad *falsitatem* verò sufficit, si una sit falsa. Unde vera est hæc copulativa: *Homo est rationalis, & brutum est irrationale*, falsa est hæc: *Homo est animal, & brutum est lapis*.

35] R. 2. Ad *veritatem* propositionis *Disjunctivæ*, una tantùm categorica debet esse vera, secundùm axioma: *Propositio Disjunctiva est vera ratione alterutrius partis*. Ad *falsitatem* verò requiritur, ut utraq; sit falsa. Unde hæc disjunctiva vera est: *vel homo est rationalis, vel brutum est rationale*, falsa est hæc: *homo est latrabilis, vel brutum est risibile*, ubi

36 Advertendum, si propositio disjunctiva constet duabus categoricis, quatum utraq; est vera, v. g. *Iustus salvatur, vel Impius damnatur*, tunc illa propositio in rigore *Dialectico* non est disjunctiva, sed potius copulativa.

37 R. 3tò. Ad *veritatem* propositionis *Conditionalis* sufficit, quod secunda propositio deduci possit ex prima, licet utraque sit falsa. Ad *falsitatem* verò sufficit, secundam ex prima non deduci, unde vera est hæc *conditio- nalis*: *si canis haberet alas, volaret*, falsa est hæc: *si homo sit risibilis, est equus*.

R. 4. ad

R. 4to. Ad *veritatem* propositionis ratio-³⁸
nalis requiritur, ut prima sit vera. Deinde,
ut secunda sequatur ex prima, ad *falsitatem*
sufficit, unam ex his conditionibus deficere,
unde vera est hæc rationalis. *Petrus est homo,*
ergo est animal, falsæ verò sunt hæ: *Petrus est*
equus, ergo est irrationalis, item, *Petrus est Lo-*
gicus, ergo cantat.

R. 5to. Ad *veritatem* propositionis causalis³⁹
requiritur, ut prima propositio sit vera. De-
inde, ut secunda sequatur ex prima. Demum,
ut prædicatum primæ, sit causa prædicati se-
cundæ propositionis. Ad *falsitatem* sufficit,
si una ex his conditionibus deficit. Unde vera
est hæc causalis: *quia homo est rationalis, est ri-*
sibilis, falsa autem est hæc: *quia, homo est ri-*
sibilis, est rationalis, risibilitas enim non est
causa rationalitatis, sed rationalitas risibili-
tatis.

Quæres 2do. Unde sumatur affirmatio⁴⁰
vel negatio propositionis Hypotheticæ?

R. Sicut affirmatio vel negatio propo-
sitionis Categoricæ sumenda est penes copu-
lam *verbalem*, sic affirmatio vel negatio pro-
positionis Hypotheticæ sumenda est penes
copulam *adverbialem*, vel hypotheticam.
Tunc igitur Hypothetica erit affirmativa,
si ejus copula non habeat adjunctam particu-
lam: *non*, unde hæc propositio: *si sol non est*